Մեր այդ յօդուածը առաջարկելով ընթերցողի ուշադրութեանը, թողնում ենք այսուհետև նրան դատել թէ որքան հասել ենք մենք մեր նպատակին, ցանկալով պաշտպանել ճշմարտութիւնը։ Այս թող լինի մեր առաջին և վերջին պատասխանը այն պարոններին, որոնք մի կողմ թողնելով իրանց խիղճը և առողջ բանականութիւնը, անձնական կրքերից թելադրուած, վայրի վերոյ աղճատում են փաստերը և սորանով մոլորեցնում են անմիտ ընթերցողներին։ Իսկ մենք մասամբ կատարած ենք համարում մեր պարտականութիւնը դէպի այն հաստատութիւնը, որ շարունակել է և պիտի շարունակէ այլ ևս շատ տարիներ իր օգտաւէտ գործունէութիւնը և իր արժանի տեղը բռնի հայոց ազգի մտաւոր զարգացման պատմութեան մէջ։

Ներսիսեան աշակերտներ Լ. ճեմարանի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 5 յունիսի

Բարեհաճեցէք, ինձ ևս, այժմէն, նկատել իբրև բաժանորդ Ներսէս պ. Դիւլիէլի ձեռքով հրատարակելի հայոց օրգան-լրագրին։

Ընդունեցէք, պարոն, յարգանացս հաւատիքը։

Թ. Պեպլինեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երրորդ օր, յունիսի 12-ին պ. Ա. Թ ո խ մ ա խ ե ա ն կը կրկնի իր դասախօսութիւնը «Թիւրքայ Հայաստանի» մասին։ Դասախօսութիւնը կը լինի դարձեալ Արծրունու թատրոնում։ Տեղերի գները նոյն են։ Սկիզբը 8 ժամին երեկոյեան։

—

Մեզ գրում են ԵՐԵՒԱՆԻՑ հետևեալը։ «Հաստատ աղբիւրներից իմացանք որ վեհափառ կաթողիկոսը շատ ծանր և անյուսալի կերպով հիւանդ է։ Բայց Մանկունին ծածկում է վեհափառի հիւանդութիւնը, նրան փակված է պահում է և ոչ ոքին մօտ չէ թողնում։ Ուրեմն այժմ ամեն բան կառավարվում է կամայական կերպով Մանկունու ձեռքով»։

—

Մի երիտասարդ ֆրանսիացի խնդրում է մեզ յայտնել որ կատարելապէս տիրապետելով, բացի ֆրանսերէնից, լատինական և յունաց լեզուները, և որ փարիզում տաս տարի վարժապետութիւն է արել, պատրաստ է յանձն առնել դաստիարակչի պաշտօնը, կամ ֆրանսիական լեզուի դասատուութիւնն տանել, վարժեցնել մանուկներին կամ հասակ առածներին ֆրանսիական լեզուի խօսակցութեան մէջ, նոյնպէս պատրաստել գիմնազիական ուսման համար երեխաներին, որոնք արդէն գիտեն ֆրանսերէն։ Հասցէի համար դիմել «Մշակի» խմբագրատանը։

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ մեզ գրում են։ «Եղանակը գեղեցիկ է, անձրևներ անպակաս են։ Արտորայքի հարուստ բուսականութիւնը խոստանում է առատ հունձ։ Չը նայելով որ այս տարի սպասում ենք առատ բերքի, ալիւրի գինը բոլորեց հետզհետէ բարձրանալ։ Փութը ծախվում է այժմ 2 րուբլով։ Առուտուրը բոլորովին ընկած դրութեան մէջ է»։

—

Մայիսի 31-ին, ինչպէս մեզ գրում են Ալէքսանդրապօլից, կատարվեցաւ Արգութեան օրիորդաց դպրանոցի տարեկան յոբելեանը։ Կարդացվեցան ճառեր, կար և վիճակախաղ, որից գոյացած արդիւնքը կարելի է մօտաւորապէս հաշվել 500 րուբլի։ Ուսումնարանի դասատուները լի էին հանդիսականներով։

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք Ս. Պետերբուրգից ռուսերէն բրօշիւրը մ ա ր ա խ ջ ն ջ ե լ ո ւ մ ա ս ի ն (Наставленіе къ истребленію саранчи)։ Գրքոյկը տպված է երկրագործութեան և գիւղական արդիւնաբերութեան բաժնի ծախսով և պետական կալուածների մինիստրութեան հրամանով։

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք պ. Ալէքսանդր Քիշմիշեանցից թարգմանած «Բուսաբանութեան համառօտ կրկնողական դասընթաց»։ Տպված է Մովսէս Վարդանեանցի և ընկ. տպարանում այս 1881 թւին։ Գրքի տիպը շատ գեղեցիկ է։

—

«Голосъ» լրագիրը հաղորդում որ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր, բարոն Նիկօլայ ժամանակաւորապէս թողել է Ս. Պետերբուրգ Ռուսաստանում ճանապարհորդելու համար։ Նա պէտք է այցելի Մոսկվա, Նիժնի-Նօվգորոդ, Կազան, Սարատով, Խարկով, Օդէսա և նոյնպէս Անդրկովկաս։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

„ՄԱՆՉՈՒՄԷԻ ԼՖԹԵԱՐ“ ԼՐԱԳՐԻ ՑՕԴՈՒԱԾ

—

Ազգային սահմանադրութիւն կոչուած ութծալ տետրակին տարեդարձն կատարուեցաւ։

Ազգային կատակերգութեան 21-րդ արարուածն էր որ խաղցուեցաւ երէկ։ Նոյն բեմը, նոյն գերասանք և նոյն հանդիսականք։ Ամենքն մէկ մէկ տարու աւելի մեծ, այսքան։ Եթէ պակաս մի բան նշմարուեցաւ, նա եւս որիբուններուն երևան չելնելն էր։ Անցեալ տարի երեք տասնեակ դէմսթենէսներ փառքերնուն տիրացան, այս տարի հարիւր Միրապօներ ի պատրաստի կային։ Մասնաժողովն ընտրութիւն չուզից անել և հրաւիրեց զայնս որ բեմական հանճառնին ուրիշ առթի պահեն։ Լա՛ւ էր։

Բայց ի՞նչ կորուստ ազգային գրագիտութեան, ի՞նչ վնաս ազգային յառաջադիմութեան որ չկարողացան լսել մի քանի հարիւր անգամ գոնէ „փրկարար կանոնագիրք, մի հսկայ քայլ դէպի լուսաւորութիւն, պարտք և իրաւունք, ազգայ սեւ բունդ“ և այլք սոյն նման իմաստալից և յաւուր պատշաճի բացագանչութիւնք։ Բացի ճարտասանական այս հեղեղէն, որմէ երկլինք խնայեց զմեզ, ամեն բան սովորական կատարեալ էր և այս տարի։ Կամարք, դափնիք, կեցցէներն, երգք (°) ազգայինք և կեր ու խում։ Ոչ մի բան էր մոռացուած։

Բայց պէտք է վերջապէս որ մի օր վերնայ մեր մէջէն այս խայտառակութիւնն։ Պէտք է վերջապէս որ մի օր անդրադառնանք մեր վրայ և դադարիմք բարեմիտներն խաբելէ և օտարին ծիծաղն շարժելէ։

Ի՞նչ կերեւայ անելու այսպէս այդ ամբոխը ամեն տարի, յատկացնել մի օր Սահմանադրութիւնն տօնելու։ Ո՞ր սահմանադրութիւնն։ Այն որ մի քանի երազականք, մի քանի ազգային հողեւոյն և վիճակին անգէտ անձինք խմբագրեցին քսան տարի յառաջ և որ ազգն իբր մի փրկարար հրեշտակ ընդունեց, զի նորա միջոցով հազար բարիք շլացուցին իւր աչաց առջև։ Այ՞ն սահմանադրութիւնն որ քսան տարիէ ի վեր տակաւին զաւառաց երեք չորրորդին մէջ գործադրուած չէ և չէ կարող բնաւ գործադրուիլ։ Այ՞ն Սահմանադրութիւնն որ տակաւին ուրիշ բանի չը ծառայեց ազգին եթէ ոչ յուսալիր մի թմրութիւն նորա տալու, որ անթիւ հողմարաններ ծնցուց որք կը բռնանան ազգին վերայ ինչպէս երբեմն մեծատունք կը բռնանային, այլ սատարելութեամբ որ այժմ 23 քուէով ազգն ներկայացնել պարծենցող պարոններն դրամական օգնութեան մասին հակամէտ են մեծատանց սոէպ պարգևածին հակառակն՝ տաւել սոէպ գործելու։ Այն Սահմանադրութիւնն որոյ օրով ազգային գործերն կաղն ի կաղն կընթանան, եկեղեցիք կամայանան, դպրոցներն կը յետադիմեն, և ընդհանուր ազգային հաստատութիւնք աննախանձելի մի դիրքի մէջ կը գտնուին։

Բայց ժամ է արդ որ բոլոր այս շաղակրատութեանց մի սանձ դրուի, ժա՛մ է որ սթափի Հայն, ի բաց խլէ իւրմէ դատարկաբան յիմարն որ հազար հրաշալիք կը խոստանայ իրեն և տեսնէ թէ անել է այս ճանապարհն։

Նոքա որք երեկի օրն փաղեցին Եէտիգուլէ և քանիցս անցան յաղթական կամարներու ներքեւէ, ցայտելով և պարելով, նոքա որք թոքերնուն բոլոր ուժովն „կեցցէ Հայ ազգն“ պօռչտեցին, և երեկոյին մի քանի օղեվաճառներու կրպակ հանդիպելէն վերջն ուղղագիծ կամ շեղ ճանապարհով դարձան իւրեանց տունն գոհ և զուարթ, իբր թէ հայրենասիրական մի պարտք են կատարել, նոքա մտածեցի՞ն արդեօք թէ այն յարկն որու ներքև կը ճաշէին, այն տանն որու դէմն նուագածուք օդն կը հնչեցնէին, ի՞նչ վիճակի մէջ է այն խղճալեաց օթեւանն։ Եւ ի՞նչ տասյին մաքերնուն երբ իմացան թէ չեն կարող վեր ելնել, քանզի հիւանդաց սրահին յատակն՝ փլելու վտանգ կը սպառնար։ Մտածեցի՞ն արդեօք այդ ազգասիրութեան և գթասիրութեան տիպարներն իւրեանց փշրանքներէն նուիրել այն տան որ ծերին, մտաւոր անկարին, որբին և հիւանդին կացութիւնն մի քիչ բարւոքի։

Շուրջ տասն հազար հոգի խռնած էր երէկ այն տեղ, և փրկչի տեսչութիւնն հագիւ արած ծախքերն գոցած է կըսեն։ 10,000 հոգին հագիւ 800 ղրուշ կարողացեր է նետել Միացեալ ընկերութեանց գանձանակին մէջ։

Եւ կուզէք որ հաւատք ընծայեմք ձեր երգմանց, ձեր խոստմանց, ձեր բերնէն արտասանած այն ամեն բառերուն, որք մի մի մարդավայել առաքինութիւնք են։

Փողոցներն, պարտէզներն, յարկերու ներքև, ծաղկապսակ շրջանակներու մէջ, գոյնզգոյն կերպասներու վերայ, ոսկեզօծ և մեծ տառերով կը գրէք, „Սէ՛ր, միութի՛ւն, գթութի՛ւն, ազգասիրութի՛ւն, կեցցէ՝ Պատրիարք Հայրն, կեցցէ՝ Հոգաբարձութիւնն, կեցցէ՝ Հայոց ազգ“։ Թողէք, Պարոններ, որ ըսեմք։ Երբ ձեր խօսքերն և ձեր գործքերըն կը համեմատեմք, չ՚եմք վարանիր և մի. վայրկեան անելու թէ բոլոր ադոնք կեղծիք են, բոլոր ադոնք ստութիւն են։

Ստութիւն է երբ Սէր կասէք և անընդհատ զմիմեանս կը թշնամանէք։ Ստութիւն է երբ Միութիւն կասէք և չէք կարող միարանիլ խեղճ ազգին մի օգտաւէտ հաստատութիւն հիմնարկելու համար։ Ստութիւն է երբ Գթութիւն կասէք և չէք կարող ձեր ժլատութեան յաղթել որ ազգին տնանկաց և տառապելոց ապաստանարանն փաղիւ հիմնայատակ չը կործանի և իւր փլատակաց ներքև չառնու այն անկար ծերուկներն, որոց մէջ, ո՞վ գիտէ, գուցէ կան այնպիսիք որք ժամանակաւ ձեզմէ աւելի առատաձեռն գտնուած են ազգին աղքատներուն համար։ Կը սուտէք Ազգասիրութիւն ասելով, մինչդեռ լեզուով և բարքով օտար էք բոլորովին, երբ ազգն այն ժամանակ մաքերնիդ կը բերէք, յորժամ անոր մի բան պահանջելու կելնէք։ Կը սուտէք երբ „կեցցէ Պատրիարք Հայրն“ կը գրէք և կը երգէք, մինչդեռ ձեր անտարբերութեամբ կամ յիմար քննադատութեամբն օր քան զօր տաւել կը վհատեցնէք։ Նա ձեզմէ ո՛չ գովասանական երգ կը խնդրէ և ո՛չ մարմարէ անդրիներ, այլ մի փոքր աջակցութիւն։ Կը սուտէք երբ „կեցցէ Հոգաբարձութիւն“ ասելով բաժակներ կը պարպէք, և փոխանակ այն անձնուէր և ազնիւ անձանց բեռն զիւրացնելու, փոխանակ միջոց հայթայթելու նոցա որ պատապարելոց վիճակն լաւացնելու համար ընկճին այսչափ և գաղարին յանուն ազգին մարդասիրութիւն անելէ, նախապատիւ կը համարիք երկաթուղիի ընկերութիւնն հարստացնել, օրըճարաններուն առեւտուրն աւելցնել, և կանոնչագոյն գանձանակին առջևէն անցած ժամանակնիդ միւս կողմն կը նայիք։

Ազատ էք ուրեմն այսքան սուտէն վերջն որքան և ուզէք «կեցցէ Հայութիւն» գրելու ամեն տեղ։ Եթէ գոհ էք Հայութեան այս արարքէն, հաւատացէք, ո՛չինչով գոհացող էք դուք։

Վայել է ձեզ խնդակցիլ յորժամ որ ազնուապետութիւնն փշրեցիք։ Ազնուապետութիւնն, իւր ամեն թերութեանց մէջ, գոնէ իւր ազգասիրութեան յետին սահման գրպանին բերանն չէր յատկացուցած, գոնէ ինչ որ գործէր նա, ազգն փրկելու յաւակնութիւնն չունէր ձեզի պէս։ Վստահելիք որ այն աղաղակներն որ երէկ արձակեցիք, և այն երգերն որ նուագածուք հընչեցուցին, այդ ձայներն բարձրացան մինչև Պիզճեանին արձանն իբրև մի գաւն հեգնութիւն։

Եւ երէկի օրն այն խուռն բազմութենէն ո՛չ մի ձայն չը լսուեցաւ որ խօսի ճշմարտութիւնն և ըմբերանէ ամենքն։ Ո՛չ մին քաջութիւն չունեցաւ տապալելու այն կամարներն և ոսկեզօծեալ գրերն առ ոտս կոխելով գոչելու „Գացէ՛ք աստի, նախ առաքինութիւն և անձնուրացութիւն սորվեցէք, նախ ազգասիրութեան ինչ լինելն սերտեցէք, գործեցէք վերջապէս, և ապա եկէք հրճուիլ աստ և ինքզինքնիդ դափնիներով պսակել։“

Եւ ահա այն ժողովուրդն որ կը ժպրհի տալ Մայր հայրենեաց ինչ որ ինքն չունի, որ կը թողու իւր միակ ողորմածական հաստատութիւնն քայքայիլ, իւր Պատրիարքարանն հիւծիլ անտանուդ, որ չերկնչիր ծաղրական լինելէ, որ չունի մի վայելուչ կրթարան, որ չը գթար աղքատին, չը օգնիր անկարին, չը խնամեր իւր որբերն, որոյ ամեն շարժում անխորհուրդ է, ամեն գործ անհիմն ու խարէական և ամեն խօսք ցնորական, ահա այն ժողովուրդն որ կը յանդգնի առաջնորդ կանգնիլ հայրենեաց վերանորոգմանն համար և լուսաւորել զայն, ինքն որ ի մայլ կընթանայ։

Կ. Մ.

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 յունիսի։ Պաշտօնապէս հաղորդում են, որ Թագաւոր Կայսրը իր ընտանիքով տեղափոխվեցաւ ապրելու Պետերգօֆ։ Պաշտօնապէս հաղորդում են. Կիևի գլխաւորական նահանգական դատարանից կոխաղանի միջոցով մահուան պատժի դատապարտված Շչեգլի և Պրէօբրաժենսկի պետական յանցաւորները ներված են Թագաւոր Կայսրի ողորմածութեամբ. մահուան պատիժը փոխարինված է տաժանակիր աշխատանքներ, անորոշ ժամանակով։ Այսօր 1 ժ. 38 րոպ. Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլայեվիչ հասաւ Միխայլովսկոե, Պետերգօֆի մօտ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 6 յունիսի։ Պաշտօնապէս հաղորդում են. ներքին գործերի մինիստրի օգնական Կախանով արձակված է պաշտօնից, նրան այլ յանձնարարութիւն է տուած։ Սենատոր Գոտովցևին հրամայված է ներքին գործերի մինիստրի օգնական լինել։ «Русскій Курьеръ» լրագրին յայտնված է երկրորդ նախազգուշութիւն։ Երէկ Օխտենսկի վառօդի գործարանի մէջ ճայթիւն պատահեց չորս պուդ վառօդից։ Երկու բանւորներ վիրաւորված են։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 յունիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 37½ կ., երկրորդ 94 ր. 62 կ., երրորդ 94 ր. 50½ կ., չորրորդ 94 ր. 75 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 226 ր. 50 կ., երկրորդ 218 50 կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 93 ր., երկրորդ 93 ր., երրորդ 93 ր. 12 կ., ոսկի 8 ր. 8½ կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,40 պէնս, Ամստերդամի վրա 123,50 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 209 մարկ 50 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 257 Ֆրանկ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ